

بررسی تطبیقی مقررات هیاتهای رسیدگی به تخلفات انضباطی در نیروهای مسلح

قسمت دوم

عبدالکریم کارمزدی
(کارشناس ارشد حقوق جزا و
جرم شناسی)

در قانون نیروی انتظامی:

۱) حسب تبصره "۵" ماده (۹۹) و تبصره ذیل ماده (۱۰۰) «ق.م.ان.ا»، تصمیمات هیأت بدوی در خصوص معافیت یا اخراج از خدمت در صورت تسلیم اعتراضیه توسط شخص ذی نفع مطابق ضوابط مقرر، در هیأت تجدیدنظر مورد رسیدگی قرار می گیرد.

۲) ماده (۱۰۱) «ق.م.ان.ا»، چنین مقرر داشته است:

«به شکایات پرسنل از رده های بالاتر در امور خدمتی به ترتیب سلسله مراتب تا فرمانده ناحیه انتظامی یا رؤسا و مسئولین رده های هم تراز یا بالاتر رسیدگی می شود. در صورت باقی بودن شاکی به شکایت خود، مراتب در هیأت موضوع ماده (۱۰۰) م.ل.ح خواهد شد. رأی هیأت مذکور قطعی است.»^۳ همین مورد نیز در ماده (۳۳) آیین نامه اجرایی مواد (۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱) «ق.م.ان.ا»، آمده است.

۳) مستند به تبصره "یک" ماده (۱۰۱) «ق.م.ان.ا»، به شکایات پایوران از فرماندهان نیروی انتظامی ناحیه و رؤسا و مسئولین هم تراز و بالاتر به وسیله فرمانده نیروی رسیدگی و در صورتی که شاکی به شکایت خود باقی باشد، موضوع در هیأت تجدیدنظر مطرح خواهد شد. ماده (۳۴) آیین نامه اجرایی مواد (۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱) «ق.م.ان.ا»، نیز ناظر به همین موضوع می باشد.

۴) مطابق ماده (۴۵) آیین نامه اجرایی مواد (۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱) «ق.م.ان.ا»، در صورتی که توسط یکی از اعضای هیأت تجدیدنظر و با تأیید اکثریت اعضای آن هیأت، اشتباه در تصمیمات هیأت تجدیدنظر احراز گردد، برای جلوگیری از تضییع حقوق پایوران، هیأت تجدیدنظر برای یک بار دیگر مورد رسیدگی خواهد نمود.

۵) نظامیانی که در اجرای ماده (۱۲۳) «ق.م.ان.ا»، به دلایل عدم صلاحیت جهت نیل به ترفیع تا چهار سال پس از حداقل مدت توقف در درجه یا رتبه یا فقد توانایی لازم برای انجام وظایف متناسب با درجه یا رتبه و تخصص، همچنین کارکنانی که ادامه خدمت آنها در ناجا به مصلحت نباشد، بازنشسته یا بازخرید گردند؛ لکن به این تصمیم اعتراض

داشته باشند، اعتراض آنها مستند به ماده مزبور، در هیأت تجدیدنظر مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت.

لازم به ذکر است که:

۱ - مستند به تبصره "۱" ماده (۱۱۰) «ق.ا.ج.ا» و ماده (۱۲۴) «ق.م.ان.ا» و ماده (۱۰۶) «ق.م.ان.ا» تعویق بازنشستگی منوط به تصویب هیئت عالی (تجدیدنظر) می باشد.

۲ - حسب مواد (۱۱۱) «ق.ا.ج.ا» و (۱۲۶) «ق.م.ان.ا» و (۱۰۷) «ق.م.ان.ا»، اعاده به خدمت کارکنان حسب شرایطی منوط به تصویب هیئت عالی (تجدیدنظر) می باشد.

بررسی آرای صادره هیاتهای بدوی و تجدیدنظر (عالی) از جهت قطعی یا قابل تجدیدنظر بودن در قانون ارتش: مستند به تبصره "۶" ماده (۱۰۴) و مادتين (۱۰۵) و (۱۲۶) «ق.ا.ج.ا» و آیین نامه اجرایی مادتين (۱۰۴ و ۱۰۵)

قانون مزبور:

۱ - تصمیمات هیأت بدوی مبنی بر برائت، محرومیت از ترفیع و تنزیل درجه یا رتبه، قطعی و لازم الاجرامی باشند.

۲ - تصمیمات هیأت بدوی مبنی بر

بازنشستگی، معافیت از خدمت و یا اخراج از خدمت، غیرقطعی و قابل اعتراض می‌باشند.

۳ - تصمیمات هیأت بدوی در خصوص شکایت از فرماندهان نیروها، رئیس ستاد مشترک و وزیر دفاع، غیرقطعی و قابل بازنشستگی، معافیت از خدمت و یا اخراج از خدمت، غیرقطعی و قابل اعتراض می‌باشند.

۴ - تصمیمات هیأت بدوی در خصوص شکایات کارکنان از رده‌های بالاتر در امور خدمتی غیرقطعی و قابل تجدیدنظر می‌باشند.

۵ - صرفنظر از موارد مزبور در خصوص قطعی یا غیرقطعی بودن آرای هیاتهای بدوی و عالی، مطابق تبصره ۶ ماده (۱۰۴) «ق.ا.ج.ا» که مقرر داشته است:

«ذی نفع نسبت به آرای قابل اجرای هریک از دو هیأت می‌تواند به مراجع صالحه قضائی تظلم نماید». بنابراین، ذی نفع می‌تواند در خصوص آرای قطعی به دیوان عدالت اداری نیز شکایت کند.

سرتیپ دومی (داخل) و کلیه کارمندان، آرای هیأت عالی قطعی است.

۵ - در راستای اجرای ماده (۱۲۶) «ق.م.ا.س»، مبنی بر تصویب اعاده به خدمت کارکنان نظامی بازنشسته تا درجه سرتیپ

رسیدگی به تخلفات انضباطی پایوران، از شمول صلاحیت سازمان قضائی نیروهای مسلح خارج بوده و در این خصوص مسبب آیین نامه انضباطی رسیدگی می‌گردد

دومی (داخل) و کلیه کارمندان، به مدت حداکثر سه سال توسط هیأت عالی، این آرا قطعی است.

۶ - حسب تبصره ۱ ماده (۱۳۶) «ق.م.ا.س»، استعفای نظامیان در موارد استثنایی با تقاضای شخصی آنان و با پیشنهاد فرمانده نیرو و یا سازمان مربوطه و تصویب هیأت عالی می‌باشد. رأی هیأت مزبور در این خصوص قطعی است.

۷ - آرای صادره از هیاتهای بدوی در راستای اجرای ماده (۱۳۹) ناظر به مادتهای (۱۱۴ و ۱۱۵) «ق.م.ا.س»، در خصوص نظامیان تا درجه ستوان سومی (داخل) و کارمندان تا رتبه ۱۵ (داخل)، قطعی است و آرای صادره از هیاتهای عالی در همین رابطه برای نظامیان از درجه ستوان دومی و کارمندان از رتبه ۱۶ به بالا قطعی است.

۸ - در صورتی که احراز گردد رأی هیأت بدوی بر خلاف قوانین و آیین نامه‌های جاری صادر شده است، آن رأی قابل تجدیدنظر می‌باشد.

۹ - در صورتی که مشخص گردد، مدارک و مستندات قابل استناد هیأت بدوی و هیأت

در قانون سپاه پاسداران: مستند به تبصره ۲ ماده (۱۱۴) و دیگر مواد «ق.م.ا.س» و آیین نامه اجرایی مادتهای (۱۱۴ و ۱۱۵) قانون مزبور:

۱ - آرای هیأت بدوی در خصوص معافیت از خدمت و اخراج از خدمت کارکنان تا درجه ستوان سومی و کارمندان تا رتبه ۱۵، قطعی و لازم‌الاجرا است. لکن در بند 'ب' ماده (۵) آیین نامه اجرایی ماده (۱۱۵) «ق.م.ا.س»، به نحو کلی، به عنوان یکی از وظایف هیأت عالی آورده: «تجدیدنظر در آرای صادره از هیاتهای بدوی در خصوص محرومیت از ترفیع و تنزیل درجه یا رتبه، معافیت از خدمت یا اخراج پرسنل» که بعد به آن خواهیم پرداخت.

۲ - با توجه به بند فوق، مابقی آرای صادره از هیأت بدوی قابل اعتراض و تجدیدنظر می‌باشند.

۳ - در صورت عدم اعتراض به آرای قابل تجدیدنظر در مهلت قانونی و حسب ضوابط مقرر، رأی صادره به قطعیت می‌رسد.

۴ - مستند به ماده (۱۲۴) «ق.م.ا.س»، در خصوص تعویق بازنشستگی پایوران تا درجه

اعتراض می‌باشند.

۴ - تصمیمات هیأت بدوی که غیرقطعی و قابل تجدیدنظر بوده، در صورتی که ظرف مهلت مقرر (یک ماه) پس از ابلاغ به ذی نفع، مورد اعتراض وی قرار نگیرد، قطعی و قابل اجرا می‌باشند.

۵ - تصمیمات قابل تجدیدنظر هیأت بدوی، در صورت اعتراض توسط ذی نفع حسب ضوابط مقرر و طرح در هیأت تجدیدنظر، در صورت تأیید، قطعی و قابل اجرا می‌باشند.

۶ - تصمیمات هیأت بدوی در راستای اجرای ماده (۱۲۶) «ق.ا.ج.ا»، در صورت اعتراض شخص ذی نفع، موضوع در هیأت تجدیدنظر رسیدگی و تصمیم این هیأت قطعی و قابل اجرا می‌باشد.

۷ - تصمیمات هیأت بدوی در خصوص شکایات کارکنان از رده‌های بالاتر در امور خدمتی غیرقطعی و قابل تجدیدنظر می‌باشند.

۸ - صرفنظر از موارد مزبور در خصوص قطعی یا غیرقطعی بودن آرای هیاتهای بدوی و عالی، مطابق تبصره ۶ ماده (۱۰۴) «ق.ا.ج.ا» که مقرر داشته است:

عالی، جعلی و غیر واقعی و غیر قابل استناد بوده، رأی صادره قابل اعتراض و تجدیدنظر می‌باشد که تجدیدنظر در این خصوص برعهده هیأت عالی می‌باشد، هر چند رأی توسط هیأت تجدیدنظر صادر شده باشد.

۱۰ - در صورتی که در خصوص رأی اصداری هیأت بدوی و هیأت عالی، مدارک و مستندات جدیدی تحصیل شود که دال بر تقصیر یا عدم تقصیر متهم باشد، آن رأی قابل تجدیدنظر می‌باشد؛ اگرچه رأی توسط هیأت تجدیدنظر صادر شده است، توسط هیأت عالی مورد رسیدگی مجدد قرار می‌گیرد.

البته هرگاه هیأت بدوی، خود به یکی از موارد مندرج در بندهای (۴ و ۵ و ۶) مزبور برسد، می‌تواند یک بار آن رأی را اصلاح کند. ۱۱ - هرگاه آرای که قابل تجدیدنظر بوده، حسب ضوابط و مقررات، در هیأت عالی (تجدیدنظر) مطرح و تأیید شوند، قطعی و لازم‌الاجرا می‌باشند.

۱۲ - مطابق بند "الف" ماده (۲۷) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۵) «ق.م.ا.س»،

«ق.م.ا.ن.ا» و آیین‌نامه اجرایی مواد (۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱) قانون مزبور:

۱ - تصمیمات هیأت بدوی در صورتی که مبتنی بر برائت، محرومیت از ترفیع و تنزیل درجه یا رتبه باشد، قطعی است.

۲ - تصمیمات هیأت بدوی در مورد معافیت یا اخراج از خدمت، غیر قطعی و قابل اعتراض می‌باشد.

۳ - در خصوص موارد مندرج در بند ۲، در صورتی که معترض در مهلت مقرر حسب ضوابط اقدام به اعتراض ننماید، تصمیم هیأت بدوی در این رابطه قطعی خواهد شد.

۴ - شکایت پایوران از رده‌های بالاتر در امور خدمتی تا جانشین ناحیه انتظامی و مقامات هم تراز به ترتیب سلسله مراتب، توسط فرمانده ناحیه انتظامی یا رؤسا و مسئولین رده‌های هم تراز یا بالاتر رسیدگی می‌شود و در صورت بقا بر شکایت، مراتب در هیأت تجدیدنظر مطرح و رأی هیأت مذکور قطعی است.

۵ - شکایت کارکنان از فرمانده ناحیه

است.

۶ - در صورت احراز اشتباه در مورد تصمیمات هریک از دو هیأت، توسط یکی از اعضا و تأیید اکثریت اعضای همان هیأت، برای جلوگیری از تضییع حقوق پرسنل، هیأت پرونده را یک بار دیگر مورد رسیدگی قرار خواهد داد؛ و در مورد پرونده‌هایی که در هیأت تجدیدنظر رسیدگی و منجر به صدور رأی گردیده است، رسیدگی مجدد فقط توسط همان هیأت انجام خواهد شد.

۷ - رأی صادره هیأت بدوی در راستای اجرای ماده (۱۲۳) «ق.م.ا.ن.ا»، مستند به تبصره ماده (۹۹) «ق.م.ا.ن.ا»، قابل اعتراض و تجدیدنظر می‌باشند.

نقد و بررسی آیین‌نامه‌های اجرایی مواد مربوط به هیأت‌های بدوی و تجدیدنظر و مواد ذی‌ربط در قانون و آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح:

با امعان نظر در مطالب قبل و در بررسی تطبیقی مواد مربوط به هیأت‌های رسیدگی به تخلفات انضباطی پایوران و آیین‌نامه‌های ذی‌ربط، موارد مغایرت قوانین و آیین‌نامه‌ها و نکات دیگر مطرح شدند؛ اینک به‌رغم آن موارد، در این مبحث کنکاشی دیگر نسبت به سایر موارد خواهیم داشت، مضافاً نگرشی نیز در این خصوص به آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح خواهیم نمود.

آیین‌نامه‌های اجرایی در ارتش:

در تبصره "۷" ماده (۱۰۴) «ق.ا.ج.ا» آمده است:

۱ - «رسیدگی به تخلفات مرتبط با جنگ که برای عاملین آنها پیشنهاد تنبیهات فوق‌الذکر گردیده است، برعهده دادگاه‌های نظامی خواهد بود که به‌منظور رسیدگی به جرایم و تخلفات پرسنل، در مناطق مورد نیاز تشکیل

تصمیمات هیأت بدوی در فصول شکایت از

فرماندهان نیروها، رئیس ستاد مشترک و وزیر دفاع.

غیر قطعی و قابل اعتراض می‌باشند

هرگاه برای اکثریت قریب به اتفاق اعضای هیأت تجدیدنظر ثابت شود که رأی صادره بر خلاف آیین‌نامه پاکسازی و یا آیین‌نامه انضباطی می‌باشد، توسط خود هیأت عالی مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

در قانون نیروی انتظامی:

مستند به تبصره "۵" ماده (۹۹)

انتظامی و رؤسا و مسئولین هم‌تراز و بالاتر در نیروی انتظامی، توسط فرمانده نیرو و در سازمان‌های حفاظت - اطلاعات و عقیدتی - سیاسی توسط رؤسای سازمان‌های مذکور رسیدگی می‌شود، در صورتی که شاکی به شکایت خود باقی باشد، موضوع در هیأت تجدیدنظر رسیدگی و رأی هیأت مزبور قطعی

می‌گردد». با عنایت به اصل (۱۷۲) قانون اساسی که رسیدگی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی یا انتظامی اعضای نیروهای مسلح را بر عهده محاکم نظامی گذاشته است و نظر به اینکه ماده مزبور در خصوص هیأت تجدیدنظر بوده و اعضای آن هیأت نیز از مسئولین رده بالای نظامی و قضائی هستند، لذا الزام همه اعضا به شرکت در جلسه چندان شده است.

ماده (۱۰۱) «ق.ج.ن.»، چنین مقرر داشته است:

«به شکایات پرسنل از رده‌های بالاتر در امور خدمتی به ترتیب سلسله مراتب تا فرمانده نامیه انتظامی یا رؤسا و مسئولین رده‌های هم‌تراز یا بالاتر رسیدگی می‌شود. در صورت باقی بودن شکای به شکایت فود، مراتب در هیأت موضوع ماده (۱۰۰) مطرح خواهد شد. رأی هیأت مذکور قطعی است»

در مواقع ضروری را نیز لحاظ نموده است. (ر. آیین‌نامه موردتظـنر، به تصویب شورای عالی دفاع رسیده است، لذا اصلاح آن در صورت لزوم سهل و آسان است.

ادامه دارد

پی‌نوشت‌ها:

- ۱) ریمون آرون، مراحل اساسی اندیشه جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهام، جلد دوم، ص ۶۶.
- ۲) ماده (۳) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۳) قانون مقررات استخدامی سپاه.
- ۳) ماده (۲) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۳) قانون مقررات استخدامی سپاه.
- ۴) مستفاد از آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱۴) قانون مقررات استخدامی تبصره ۱۰ ماده (۶).
- ۵) ترمینولوژی حقوق - محمد جعفر جعفری لنگرودی شماره ۶.
- ۶) ترمینولوژی حقوق - محمد جعفر جعفری لنگرودی شماره ۸۲۰.
- ۷) تبصره ۶۰ ماده (۱۰۴) قانون ارتش جمهوری اسلامی و تبصره ۵۰ ماده (۹۹) قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی.
- ۸) ر. ک به مقاله «نگرش بر موجبات قانونی اخراج از خدمت پرسنل نظامی و مقایسه تطبیقی مواد قانونی مربوط» از نگارنده.

شایسته نیست. ۴ - در آیین‌نامه اجرایی مادتين (۱۰۴ و ۱۰۵) «ق.ج.ن.»، محاسنی را به شرح زیر می‌توان برشمرد:

الف) ماده (۱۵) در خصوص تخفیف تنبیه انضباطی می‌باشد که اعمال آن در اختیار هیأت بدوی است مگر اینکه موضوع تنبیه واقع شده، از اختیارات مقام پیشنهاد دهنده باشد که توسط همان مقام اتخاذ تصمیم می‌شود

ب) ماده (۱۶) در خصوص تشدید تنبیه انضباطی است که اعمال آن در اختیار هیأت بدوی نبوده و در صورت احراز جهت اعمال تنبیه شدیدتر، مراتب بایستی به فرمانده یا رئیس مربوط انعکاس یابد تا حسب پیشنهاد وی رسیدگی گردد.

ج) ماده (۱۸) در خصوص اعتبار امر مختومه می‌باشد که در صورت رسیدگی به امری و صدور رأی برائت یا اعمال تنبیه انضباطی، تنبیه دیگری در این رابطه قابل اعمال نیست.

د) تبصره ماده (۲۹) که مقرر داشته: «اگر متشاکمی یکی از اعضای هیأت تجدیدنظر باشد، وی در اتخاذ رأی شرکت نخواهد کرد»، در راستای رعایت حقوق شاکمی مطرح

با توجه به ماده "یک" «ق.ج.ن.م» که مقرر داشته است: «دادگاههای نظامی به جرایم مربوط به وظایف خاص نظامی و انتظامی اشخاص زیر که در این قانون به اختصار نظامی خوانده می‌شوند، رسیدگی می‌کند...» لذا رسیدگی به تخلفات انضباطی پاپوران، از شمول صلاحیت سازمان قضائی نیروهای مسلح خارج بوده و در این خصوص حسب آیین‌نامه انضباطی رسیدگی می‌گردد.

۲ - مطابق ماده (۱۰۵) «ق.ج.ن.»، مسئولین عالی رتبه ارتش و همچنین رئیس سازمان قضائی نیروهای مسلح را به‌عنوان هیأت تجدیدنظر مشخص کرده است و بدیهی است به لحاظ مشغله فراوان این اعضا و مسئولیت سنگین آنان، برگزاری مرتب جلسات هیأت تجدیدنظر ممکن نباشد. لذا شایسته است، جهت تشکیل مداوم و مستمر جلسات این هیأت، در متن ماده مزبور، قید «یا جانشین آنان» اضافه گردد.

۳ - در ماده (۲۹) آیین‌نامه اجرایی مادتين (۱۰۴ و ۱۰۵) «ق.ج.ن.»، آمده است: «شرکت کلیه اعضا در جلسه الزامی است و تصمیمات هیأت با اکثریت مطلق آرا نافذ و معتبر است».